

Bruksela, dnia 30.5.2017 r.
COM(2017) 247 final

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I KOMITETU
REGIONÓW**

dotyczący odnowionego programu UE dla szkolnictwa wyższego

{SWD(2017) 164 final}

1. NOWY IMPULS DLA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W UE

Nowy program unijny dla szkolnictwa wyższego...

Warunkiem powodzenia projektu europejskiego jest zdolność UE do budowania lepszej przyszłości dla obywateli Europy – oto główne przesłanie przyjętej przez Komisję białej książki w sprawie przyszłości Europy¹. To również sedno inicjatywy „Inwestowanie w młodzież Europy”² i Nowego europejskiego programu na rzecz umiejętności³. Stwierdza się w nich jednoznacznie, że skuteczne systemy kształcenia i szkolenia tworzą fundament dla sprawiedliwego, otwartego i demokratycznego społeczeństwa oraz dla zrównoważonego wzrostu i zatrudnienia. W komunikacie dotyczącym europejskiego filaru praw socjalnych⁴ oraz w dokumencie Komisji dotyczącym wykorzystania możliwości płynących z globalizacji⁵ wskazano edukację i umiejętności jako jeden z priorytetów europejskiej współpracy.

Szkolnictwo wyższe odgrywa wyjątkową rolę. Rośnie i ewoluuje zapotrzebowanie na osoby wysoko wykwalifikowane i zaangażowane społecznie. Prognozuje się, że do 2025 r. aż połowa wszystkich miejsc pracy będzie wymagała wysokiego poziomu kwalifikacji. Niedobór wysokich kwalifikacji jest faktem już teraz. Pod wpływem technologii cyfrowych rośnie elastyczność i złożoność miejsc pracy. Zdolność do przedsiębiorczego działania, zarządzania złożonymi informacjami, niezależnego i kreatywnego myślenia, inteligentnego wykorzystywania zasobów – w tym zasobów cyfrowych – oraz do skutecznego komunikowania się i budowania odporności jest dziś ważniejsza niż kiedykolwiek. Europa potrzebuje również większej liczby osób o wybitnych wynikach, które są w stanie tworzyć zaawansowane technologie i rozwiązania, od których zależy nasz przyszły dobrobyt. Jednocześnie konieczność przeciwdziałania rosnącej polaryzacji naszych społeczeństw i nieufności wobec instytucji demokratycznych wymaga od wszystkich – w tym także od pracowników i studentów szkół wyższych – bardziej aktywnego zaangażowania w życie własnej społeczności oraz propagowania włączenia społecznego i mobilności społecznej.

Bez instytucji szkolnictwa wyższego i systemów, które zapewniają skuteczne kształcenie, badania naukowe i innowacje, a jednocześnie pozostają w łączności z otoczeniem społecznym, Europa nie jest w stanie odpowiadać na takie wyzwania. Reforma szkolnictwa wyższego to zadanie państw członkowskich oraz jeden z obszarów ich działań mających zapewnić kształcenie i szkolenie na światowym poziomie. Unia Europejska może zapewnić pomoc dla państw członkowskich w ramach działań związanych z reformą oświaty. Celem odnowionego programu dla szkolnictwa wyższego⁶ jest zadbanie o to, by unijne inicjatywy wspierające modernizację szkolnictwa koncentrowały się na istotnych aspektach, oraz jednocześnie zapewnienie pomocy w przygotowaniach do kolejnego okresu finansowania unijnego.

¹ [COM\(2017\) 2025 final](#)

² [COM\(2016\) 940 final](#)

³ [COM\(2016\) 381 final](#)

⁴ [COM\(2017\) 250 final](#)

⁵ https://ec.europa.eu/commission/publications/reflection-paper-harnessing-globalisation_pl

⁶ Program ogłoszono w COM(2016) 941 final.

...który wykorzystuje dotychczasowy dorobek...

Unia Europejska z powodzeniem wspiera szkolnictwo wyższe poprzez politykę współpracy i programy finansowania. Głównym czynnikiem reform jest europejski semestr, w szczególności przez zalecenia dla poszczególnych krajów dotyczące edukacji. W kontekście strategii „Europa 2020” oraz strategicznych ram europejskiej współpracy w dziedzinie kształcenia i szkolenia (ET 2020) Rada przyjęła cel, zgodnie z którym do 2020 r. wyższe wykształcenie lub równoważne kwalifikacje powinno posiadać 40 % młodych ludzi. W ramach wsparcia realizacji tego celu od 2011 r. strategiczny kierunek działań UE i państw członkowskich wyznaczany jest przez plan modernizacji europejskich systemów szkolnictwa wyższego⁷, który zakłada:

- **gromadzenie wiedzy na temat sprawdzonych rozwiązań w szkolnictwie wyższym** (w obszarze kształcenia, badań naukowych, innowacji i tworzenia systemów), w oparciu o badania, grupy eksperckie oraz analizę i monitorowanie benchmarków i wskaźników;
- **wspieranie współpracy, wzajemnego uczenia się i ukierunkowanego doradztwa w zakresie polityki** pomiędzy rządami a organami odpowiedzialnymi za szkolnictwo wyższe;
- **poprawę zdolności i wyników instytucji szkolnictwa wyższego** poprzez finansowanie innowacyjnych projektów w zakresie współpracy pomiędzy instytucjami a ich partnerami (Erasmus+, „Horyzont 2020”) oraz, za pośrednictwem europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych, inwestycji w infrastrukturę, zaplecze, umiejętności i innowacyjne projekty. Inwestycje w infrastrukturę szkolnictwa wyższego są również wspierane w ramach projektów Europejskiego Banku Inwestycyjnego, w tym poprzez Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS);
- **wspieranie międzynarodowej mobilności studentów, pracowników akademickich i naukowców**, jako formy zdobywania przez nich nowych doświadczeń i umiejętności (Erasmus+ i działania „Maria Skłodowska-Curie”) oraz
- **poprawę współpracy** między sektorami szkolnictwa wyższego, badań naukowych i biznesu.

...a jednocześnie reorientuje działania na obecne i pojawiające się szanse oraz wyzwania

Państwa członkowskie, partnerzy społeczni i sektor kształcenia wyższego uznali pozytywny wpływ wspieranych przez UE działań oraz ich międzynarodowy wymiar. Choć UE ma szansę zrealizować cel 40 %, to jak wynika z przeprowadzonych w 2016 r. konsultacji społecznych

⁷ COM(2011) 567 final.

na temat przyszłego wsparcia unijnego dla szkolnictwa wyższego⁸, przed europejskimi systemami szkolnictwa wyższego stoją takie wyzwania, jak⁹:

- **niedopasowanie umiejętności do potrzeb:** wiele obszarów UE zmagają się z niedoborem niektórych wysoko wykwalifikowanych specjalistów¹⁰, zarówno pod względem kwalifikacji, jak i jakości odpowiednich umiejętności. Jednocześnie zbyt wielu absolwentów posiada słabe umiejętności podstawowe (czytanie i pisanie, rozumowanie matematyczne, umiejętności cyfrowe) oraz nie posiada szeregu umiejętności przekrojowych (rozwiązywanie problemów, komunikowanie się itp.), które zapewniłyby im odporność potrzebną w zmieniającym się świecie;
- **utrzymujące się i rosnące podziały społeczne:** osoby z grup społeczno-ekonomicznych znajdujących się w niekorzystnej sytuacji i ze środowisk migracyjnych nadal mają znacznie mniejsze szanse na podjęcie i ukończenie studiów wyższych; pracownicy akademicki i absolwenci zbyt często są postrzegani jako osoby oderwane od reszty społeczeństwa; ponadto wciąż wszechobecna jest segregacja płciowa pod kątem kierunku studiów;
- **luka innowacyjna:** wkład instytucji szkolnictwa wyższego w dziedzinę innowacji w szerszym kontekście gospodarczym, szczególnie we własnych regionach, często bywa niewystarczający. Wyniki szkolnictwa wyższego w dziedzinie innowacji różnią się znacznie w zależności od regionu UE;
- **współdziałanie poszczególnych elementów systemów szkolnictwa wyższego nie zawsze przebiega w sposób płynny:** charakter mechanizmów finansowania, zachęty i nagradzania funkcjonujących w szkolnictwie wyższym nie zawsze pozwala na premiowanie dobrego poziomu nauczania i badań naukowych, innowacji, włączenia społecznego i zaangażowania. Współpraca ze szkołami, organizatorami szkolenia zawodowego i kształcenia ustawicznego często bywa ograniczona.

2. PRIORYTETY DZIAŁANIA

Przyszły czas, aby inaczej ukierunkować unijne wsparcie dla szkolnictwa wyższego. W kontekście powyższych czterech wyzwań działania będą skoncentrowane na odpowiednich czterech priorytetach, wspieranych przez działania na szczeblu UE:

1. rozwiązywaniu problemów związanych z niedopasowaniem umiejętności w przyszłości i promowaniu doskonałości w rozwijaniu umiejętności;
2. tworzeniu sprzyjających włączeniu społecznemu i powiązanych systemów szkolnictwa wyższego;

⁸ Zob. załącznik II do dokumentu roboczego służb Komisji towarzyszącego Nowemu europejskiemu programowi na rzecz umiejętności.

⁹ Zob. towarzyszący dokument roboczy służb Komisji.

¹⁰ Zob. „Skill shortage and surplus occupations in Europe” (CEDEFOP, 2016): „W całej UE ...pierwsza piątka to specjaliści w zakresie ICT, lekarze, specjaliści w zakresie nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki (STEM), pielęgniarki i położne oraz nauczyciele.” W każdym regionie sytuacja kształtuje się inaczej.

3. zapewnianiu wkładu instytucji szkolnictwa wyższego w dziedzinę innowacji;
4. wspieraniu skutecznych i wydajnych systemów szkolnictwa wyższego.

2.1 Rozwiązywanie problemów związanych z niedopasowaniem umiejętności i promowanie doskonałości w rozwijaniu umiejętności

Spełnienie **potrzeb Europy dotyczących wysokich kwalifikacji** wymaga podjęcia działań. Po pierwsze, konieczne jest zwiększenie zainteresowania kierunkami studiów, które przygotowują studentów do zawodów, na które istnieje zapotrzebowanie lub na które zapotrzebowanie to się pojawi.. W wielu państwach członkowskich UE występuje niezaspokojone zapotrzebowanie na absolwentów z obszaru „STE(A)M” – nauki ścisłe, technologia, inżynieria, (sztuka) i matematyka – a także absolwentów kierunków medycznych i nauczycielskich¹¹. Po drugie, wszyscy studenci szkolnictwa wyższego, niezależnie od dyscypliny, powinni nabywać zaawansowanych umiejętności przekrojowych i kompetencji kluczowych, które pozwolą im odnosić sukcesy. Kompetencje cyfrowe na wysokim poziomie¹², umiejętność rozumowania matematycznego, niezależność, krytyczne myślenie i zdolność do rozwiązywania problemów to obecnie coraz ważniejsze atrybuty.

Wybór kierunku studiów wyższych jest uzależniony od osobistej motywacji, właściwego ukierunkowania oraz dostępności atrakcyjnych form kształcenia i rozwoju zawodowego. Nawet jeśli ostatecznie możliwości rozwoju zawodowego uzależnione są od pracodawców i szerszego kontekstu gospodarczego, to kształcenie i szkolenie odgrywają rolę kluczową. Szkoły mogą motywować uczniów do zainteresowania się wszystkimi przedmiotami, w tym matematyką i naukami ścisłymi, oraz do korzystania z doradztwa przy dokonywaniu wyboru. Mają one również kluczowe znaczenie dla rozwiązania problemu niedostatecznej reprezentacji kobiet, mniejszości oraz innych niedostatecznie reprezentowanych grup w dziedzinach naukowych i technicznych szkolnictwa wyższego, a w dalszej kolejności w związanych z nimi grupach zawodowych. Z punktu widzenia doradców zawodowych cenne są dobrej jakości informacje na temat karier absolwentek, kontakty z dawnymi studentami i prognozy na temat zapotrzebowania na umiejętności. Zadaniem szkolnictwa wyższego jest zadbanie o aktualność treści, zapewnianie adekwatnych programów nauczania w dziedzinach, w których występują niedobory umiejętności, oraz opracowanie metod uczenia się i nauczania, które umożliwią studentom poszerzanie i pogłębianie potrzebnych umiejętności.

Dobrze przygotowane plany i programy nauczania szkolnictwa wyższego, których punktem ciężkości są potrzeby edukacyjne studentów, mają kluczowe znaczenie dla skutecznego rozwijania umiejętności. Szkolnictwo wyższe może lepiej odpowiadać na potrzeby społeczne, oferując szerszy wybór kursów, obejmujący m.in. studia dwuletnie¹³ i możliwości w zakresie ustawicznego doskonalenia zawodowego. Technologia zapewnia nowe sposoby strukturyzacji i organizacji edukacji i nauczania¹⁴, w tym otwarte, internetowe i

¹¹ Zob. COM(2017) 228

¹² (Ramy kompetencji cyfrowych dla obywateli): <https://ec.europa.eu/jrc/en/digcomp>

¹³ Kursy w ramach krótkiego cyklu kształcenia (ERK 5)

¹⁴ <https://ec.europa.eu/jrc/en/open-education>

mieszane¹⁵ formy kształcenia zwiększające elastyczność i stopień interakcji między nauczycielem i studentem. Sposób uczenia się może się poprawić dzięki otwartym zasobom edukacyjnym i analizie procesów uczenia się¹⁶, te jednak są wykorzystywane w niewystarczającym stopniu. Choć w ramach szkolnictwa wyższego nauczanie w znacznej mierze prowadzone jest przez instytucje zajmujące się działalnością badawczą, to same badania naukowe nie są w wystarczającym stopniu wykorzystywane jako materiał dydaktyczny, a studenci studiów licencjackich często nie biorą w nich udziału. Ogranicza to szanse studentów na poznawanie aktualnych zagadnień i rozwijanie zdolności badawczych. Nowe możliwości rozwiązania tego problemu otwierają się dzięki otwartej nauce wykorzystującej technologie cyfrowe¹⁷.

Szkolnictwo wyższe powinno również umożliwić studentom nabywanie umiejętności i doświadczenia poprzez **działania oparte na rzeczywistych problemach**, zapewnić im możliwość uczenia się opartego na pracy, a także, w miarę możliwości, mobilność międzynarodową. Dzięki **współpracy z pracodawcami** instytucje szkolnictwa wyższego mogą podnieść poziom przydatności programów nauczania i skutecznie je realizować, a także zwiększyć szansę studentów na dostęp do wysokiej jakości form uczenia się poprzez praktykę w miejscu pracy.

Planowanie, tworzenie i realizowanie dobrych programów studiów nie jest łatwe. Kluczowym elementem są **dobrzy nauczyciele**. Zbyt wielu nauczycieli akademickich posiada skromne przygotowanie pedagogiczne bądź nie posiada go wcale, a systematyczne inwestowanie w ustawiczne doskonalenie zawodowe kadry nauczycielskiej nadal należy do wyjątków. Krajowe i międzynarodowe strategie poprawy szans rozwoju zawodowego i nagradzania dobrych nauczycieli są coraz powszechniejsze, ale zdecydowanie nie są normą.

Komisja zamierza:

1. Uruchomić **europejską inicjatywę dotyczącą monitorowania losów absolwentów** w celu poprawy stanu wiedzy na poziomie krajowym i unijnym na temat ich osiągnięć w życiu zawodowym lub dalszego kształcenia. Pozwoli ona na ulepszenia w zakresie poradnictwa zawodowego, tworzenia programów, strategii instytucjonalnych i kształtowania polityki. Zaproponowanemu jako część tego pakietu zaleceniu Rady¹⁸ będzie towarzyszyć ogólnounijne badanie absolwentów oraz współpraca mająca na celu ulepszenie krajowych mechanizmów monitorowania losów absolwentów.
2. Uruchomić rozbudowaną **unijną koalicję na rzecz STE(A)M**¹⁹, skupiającą różne sektory kształcenia, pracodawców sektora biznesu i sektora publicznego w celu promocji przedmiotów z obszaru STE(A)M i modernizacji programów nauczania w dziedzinach

¹⁵ Zwykle jest to połączenie nauki przez internet z nauką w sali wykładowej.

¹⁶ Dane na temat studentów i ich kontekstu służące do identyfikacji ich potrzeb edukacyjnych

¹⁷ Otwarta nauka to nazwa nurtu dążącego do powszechnego udostępnienia badań i danych naukowych

¹⁸ Uwzględnieni zostaną zarówno absolwenci studiów wyższych i form kształcenia i szkolenia zawodowego, jak i osoby kończące kształcenie bez zdobycia kwalifikacji.

¹⁹ W oparciu o dotychczasowe projekty UE, m.in. unijną koalicję na rzecz STEM (nauk ścisłych, technologii, inżynierii i matematyki). Przekształcenie STEM w STEAM odzwierciedla uznanie w szkolnictwie wyższym coraz większego znaczenia podejścia międzydyscyplinarnego. Interakcja między STEM a sztuką i wzornictwem jest motorem konkretnej innowacji i twórczego podejścia.

STE(A)M i innych dziedzinach poprzez zwiększenie stopnia multidyscyplinarności programowej oraz współpracę pomiędzy właściwą kadrą a instytucjami szkolnictwa wyższego.

3. Propagować włączanie praktyk zawodowych, zaliczanych w formie punktów ECTS, do programów studiów wyższych, rozbudowywać **konsorcja biznesowe Erasmus+** w celu zwiększenia dostępności i jakości praktyk, wspierać **praktyki studenckie Erasmus+ ze szczególnym uwzględnieniem umiejętności cyfrowych**²⁰
4. Opracować i wdrożyć **model gotowości cyfrowej**, który ułatwi instytucjom szkolnictwa wyższego, ich pracownikom i studentom realizację strategii cyfrowego uczenia się oraz wykorzystanie potencjału najnowocześniejszych technologii, w tym analizy procesów uczenia się. Działaniom tym towarzyszyć będzie **doradztwo dotyczące inicjatyw z zakresu otwartej edukacji**.
5. Zwiększyć **wsparcie strategiczne dla nauczycieli akademickich, doktorantów i absolwentów studiów podyktorskich za pośrednictwem programu Erasmus+** w celu umożliwienia im rozwijania umiejętności pedagogicznych i umiejętności tworzenia programów nauczania poprzez ukierunkowaną ofertę mobilności pracowników w zakresie szkoleń pedagogicznych i zwiększoną współpracę ośrodków doskonalenia zawodowego nauczycieli w całej UE.

2.2. Tworzenie sprzyjających włączeniu społecznemu i powiązanych systemów szkolnictwa wyższego

Szkolnictwo wyższe musi mieć swój udział w rozwiązywaniu stojących przed Europą **wyzwań społecznych i demograficznych**. Oznacza to konieczność zadbania o to, by szkolnictwo wyższe miało charakter włączający, otwarty na talenty ze wszystkich środowisk²¹, a także o to, by instytucje szkolnictwa wyższego nie były wieżami z kości słoniowej, lecz proobywatelskimi społecznościami edukacyjnymi pozostającymi w łączności ze społeczeństwem. Pracownicy akademicy i studenci mają do odegrania kluczową rolę w ramach obrony faktów i dowodów empirycznych, a także w ramach skutecznego i szerokiego upowszechniania wyników badań naukowych.

Profil populacji studentów podejmujących i kończących studia wyższe powinien być odzwierciedleniem społeczeństwa w szerokim rozumieniu. Wymaga to interwencji ze strony władz, szkół i instytucji szkolnictwa wyższego. W grupach społecznych o najsłabszej reprezentacji w obszarze szkolnictwa wyższego częściej występuje brak umiejętności podstawowych (czytanie i pisanie, rozumowanie matematyczne, kompetencje cyfrowe), doświadczenia w samodzielnym uczeniu się i jasnego poglądu na temat tego, co niesie ze sobą wyższe wykształcenie. W celu przygotowania i ukierunkowania studentów stosownie do posiadanych przez nich talentów, a nie środowiska, z którego pochodzą, a także w celu zapewnienia elastycznych ścieżek łączących poszczególne rodzaje kształcenia i szkolenia,

²⁰ Zob. COM(2017) 228. Przykładowo projekt pilotażowy „Cyfrowe możliwości” (ang. Digital Opportunity), finansowany w ramach programu „Horyzont 2020”.

²¹ Zgodnie z 4 celem zrównoważonego rozwoju ONZ dotyczącym zapewnienia inkluzyjnej i jakościowo dobrej edukacji dla wszystkich.

niezbędna jest systematyczna **współpraca pomiędzy instytucjami szkolnictwa wyższego, szkołami i organizatorami kształcenia i szkolenia zawodowego**. Kluczowe znaczenie w tym kontekście ma odpowiednie poradnictwo zawodowe oraz mentoring.

Aby zapewnić włączający charakter systemów szkolnictwa wyższego, należy również zadbać o to, by **studenci z różnych środowisk mieli odpowiednie warunki do zdobycia wykształcenia**. Nie chodzi tu jedynie o kwestię wsparcia finansowego dla grup znajdujących się w niekorzystnej sytuacji, choć ma ona istotne znaczenie dla osób ze środowisk o niskim dochodzie. Aby przyczynić się do zwiększenia liczby osób kończących studia, organizatorzy szkolnictwa wyższego powinni spojrzeć całościowo na sposób organizacji nauczania i oceniania, wdrożyć środki z zakresu mentoringu dla studentów, a także zapewnić wsparcie akademickie i pozaakademickie²². Kampusy uczelniane powinny być miejscem bezpiecznym dla wszystkich studentów, wolnym od przemocy na tle płciowym i dyskryminacji. Istotne znaczenie przy ustalaniu rodzaju wsparcia, jakie potrzebne jest studentom, ma wczesne wykrywanie problemów. Warunkiem większej dostępności szkolnictwa wyższego, szczególnie dla dorosłych słuchaczy, są elastyczne formy studiów (niestacjonarne lub e-learning) oraz szersza uznawalność doświadczenia nabytego. Obiecującym sposobem realizacji tych celów są strategie ułatwiające podjęcie i ukończenie studiów wyższych studentom znajdującym się w niekorzystnej sytuacji.

Pomocą w rozwijaniu **kompetencji społecznych i obywatelskich** studentów może być **likwidacja barier pomiędzy szkolnictwem wyższym a resztą społeczeństwa**²³. Niektóre instytucje rozwijają profil „uniwersytetu obywatelskiego”, włączając do programów nauczania sprawy lokalne, regionalne i społeczne, angażując lokalną społeczność w projekty dydaktyczne i badawcze, oferując kształcenie ustawiczne oraz utrzymując łączność i budując powiązania z lokalnymi społecznościami. Szczególnie skutecznym sposobem pomocy studentom w poszerzaniu praktycznego doświadczenia i umiejętności mogą być dobrze zorganizowane formy wolontariatu i pracy społecznej. Instytucje szkolnictwa wyższego powinny angażować się w rozwój własnych miast i regionów, czy to przez udział w ich strategiach rozwoju, czy to przez współpracę z przedsiębiorcami, sektorem publicznym i sektorem wolontariackim, czy to przez wspieranie dialogu publicznego na tematy społeczne. Należy stymulować i nagradzać współpracę zewnętrzną w językach lokalnych poza ramami społeczności akademickiej, w tym także w ramach rozwoju zawodowego.

Komisja zamierza:

6. Ukierunkować wsparcie w ramach programu Erasmus+ na pomoc dla instytucji szkolnictwa wyższego przy tworzeniu i wdrażaniu **zintegrowanych strategii na rzecz włączenia, równości płci i sukcesu edukacyjnego** od momentu podjęcia studiów do ich ukończenia, w tym poprzez współpracę ze szkołami i organizatorami kształcenia i szkolenia zawodowego.

²² W tym również przygotowanie nauczycieli do pracy w warunkach różnorodności składu grup wykładowych.

²³ W rozumieniu europejskich ram kompetencji kluczowych.

7. Propagować **tworzenie i testowanie elastycznych i modułowych koncepcji kursów**, ułatwiających dostęp do kształcenia wyższego, czyniąc z tego konkretne priorytety dla partnerstw strategicznych Erasmus+.
8. Wspierać instytucje szkolnictwa wyższego, które pragną **przyznawać studentom punkty ECTS za wolontariat i pracę społeczną** w oparciu o istniejące pozytywne przykłady.
9. Wspierać **uznawanie kwalifikacji uchodźców** w celu ułatwienia im dostępu do szkolnictwa wyższego. W ramach działań kontynuowany będzie jeden z dotychczasowych projektów Erasmus+, który zapewnia praktyczne wytyczne i obejmuje wzajemne doradztwo pomiędzy NARIC²⁴ i zainteresowanymi podmiotami, a także moduły e-learningowe; uzupełnione zostanie również narzędzie w zakresie profilu umiejętności zostanie, tak aby mogli z niego korzystać też obywatele państw trzecich.

2.3 Zapewnianie wkładu instytucji szkolnictwa wyższego w dziedzinę innowacji

Wiele instytucji szkolnictwa wyższego opracowuje **nowe rozwiązania dla problemów gospodarczych, społecznych i środowiskowych**. Właściwe ukierunkowanie takich działań i zapewnienie wsparcia w zakresie bieżących i długoterminowych wyzwań nie jest łatwe. Innowacje są najważniejszym motorem wzrostu gospodarczego. Instytuty naukowe, uczelnie prowadzące intensywną działalność badawczą i uniwersytety nauk stosowanych przyczyniają się do działalności innowacyjnej na różne, wzajemnie powiązane sposoby, zarówno w obrębie granic geograficznych, jak i ponad nimi. Zwiększenie wkładu szkolnictwa wyższego w dziedzinę innowacji wymaga działań w całym spektrum działalności instytucji szkolnictwa wyższego – w obszarach kształcenia, badań naukowych i relacji zewnętrznych. Instytucje winny budować otwartą na zewnątrz kulturę innowacji i przedsiębiorczości.

Źródłem nowych koncepcji i odkryć jest ludzka ciekawość, kreatywność i inicjatywa. W ramach wszystkich form kształcenia wyższego należy dążyć do wyposażenia studentów w zdolność rozumienia nowych pojęć, krytycznego i kreatywnego myślenia oraz przedsiębiorczego działania pozwalającego opracowywać i stosować nowe koncepcje. Istotne znaczenie ma wysoka **jakość studiów podyplomowych i szkolenia doktorantów**. Pozwala ona kształcić naukowców, twórców i „menedżerów innowacji”, którzy są motorem odkryć naukowych oraz promocji i wdrażania nowych pomysłów. W porównaniu z USA i Japonią w UE zbyt mało osób posiadających stopień doktora podejmuje pracę poza środowiskiem akademickim. Instytucje szkolnictwa wyższego winny promować taki model poprzez większe skoncentrowanie programów studiów doktoranckich na stosowaniu wiedzy i interakcji z przyszłymi pracodawcami.

Instytucje szkolnictwa wyższego powinny również odgrywać większą rolę w rozwoju lokalnym i regionalnym. Unijne inwestycje w rozwój regionalny poprzez działalność innowacyjną opierają się na zasadzie **inteligentnej specjalizacji** – koncentrowania inwestycji i działań na innowacjach w sektorach o dużym potencjale wzrostu. Instytucje szkolnictwa wyższego mogą zrobić więcej dla ułatwienia powiązań pomiędzy środowiskiem akademickim, przedsiębiorcami i organami publicznymi w celu dostosowania własnej oferty

²⁴

Sieć krajowych ośrodków ds. uznawalności akademickiej i informacji

edukacyjnej do potrzeb ustalonych w ramach strategii inteligentnej specjalizacji, wykorzystania możliwości działań innowacyjnych w priorytetowych sektorach oraz wsparcia lokalnych przedsiębiorstw i innych organizacji w zakresie poznawania i wdrażania nowych sposobów myślenia. Wszystkie powyższe założenia powinny być realizowane w ramach szerszej zmiany kulturowej, w efekcie której instytucje szkolnictwa wyższego stają się „**podmiotami przedsiębiorczości**”. Włączenie działalności innowacyjnej i przedsiębiorczości do ogólnej strategii instytucjonalnej jako jednego z jej głównych elementów jest prostsze dzięki wspieranemu przez UE narzędziu HEInnovate²⁵. Pieczęć doskonałości stanowi dodatkową możliwość dla inwestowania w badania naukowe i innowacje²⁶.

To, jakie będą innowacje jutra, zależy od nauki uprawianej dzisiaj, a także od kreatywności w wykorzystaniu jej osiągnięć. Rządy i systemy szkolnictwa wyższego muszą podejmować inwestycje w sposób inteligentny, tak by obecne mocne obszary zaowocowały przełomowymi badaniami naukowymi. Osiągnięcie doskonałości naukowej wiąże się ze współpracą międzynarodową i mobilnością: to jedno z kluczowych zadań programu „Horyzont 2020”. Unia Europejska może jednak zrobić więcej, by **wzmocnić centra doskonałości naukowej** w kolejnych krajach Europy oraz by zachęcić do przekształcania osiągnięć naukowych w atrakcyjne rynkowo innowacje.

Komisja zamierza:

10. Rozszerzyć model **Regionalnego Systemu Innowacji** Europejskiego Instytutu Innowacji i Technologii (RSI EIT) oraz markę EIT²⁷ o nowe uczelnie i regiony, zwiększyć rozwój **przedsiębiorczości i umiejętności** w zakresie innowacji oraz zapewnić lepsze przygotowanie doktorantów i absolwentów do pracy w innowacyjnych przedsiębiorstwach.
11. Wspierać dalszy rozwój i testowanie **metod nauczania w zakresie kreatywności i innowacji** w szkolnictwie wyższym, wykorzystując wspólne działania OECD i Komisji Europejskiej²⁸ w sektorze szkolnictwa.
12. Kontynuować wdrażanie projektu „**Szkolnictwo wyższe na rzecz inteligentnej specjalizacji**”²⁹ dla zapewnienia doradztwa organom publicznym w celu bezpośredniego zaangażowania instytucji szkolnictwa wyższego oraz, w miarę możliwości, wspólnot wiedzy i innowacji EIT w proces tworzenia i wdrażania strategii na rzecz inteligentnej specjalizacji.
13. Rozwijać w ramach **działań „Maria Skłodowska-Curie”** możliwości eliminacji różnic pomiędzy państwami członkowskimi i regionami w dostępie do badań naukowych i innowacji oraz przeciwdziałania drenażowi mózgów z regionów słabiej rozwiniętych.

²⁵ <https://heinnovate.eu>

²⁶ Pieczęć doskonałości jest znakiem jakości Komisji Europejskiej przyznawanym dla najlepszych wniosków projektów badawczych i innowacyjnych, które zostały przedłożone i pozytywnie ocenione w ramach programu „Horyzont 2020”, lecz nie są finansowane z powodu ograniczonych środków (https://ec.europa.eu/research/soe/index.cfm?pg=opportunities_msca)

²⁷ <https://eit.europa.eu/activities/education/eit-label>

²⁸ Projekt CREASSESS

²⁹ <http://s3platform.jrc.ec.europa.eu/hess>.

14. Zwiększyć wsparcie unijne dla **współpracy uczelni i przedsiębiorstw**, nadając organizowanemu dwa razy do roku forum UE na rzecz dialogu uczelni i przedsiębiorstw charakter centralnego punktu wymiany informacji na temat instytucji szkolnictwa wyższego i rozwoju regionalnego na poziomie europejskim, a także promując ustanawianie **regionalnych i krajowych forów na rzecz dialogu uczelni i przedsiębiorstw** w całej UE.

2.4. Wspieranie skutecznych i wydajnych systemów szkolnictwa wyższego

Zdolność instytucji i systemów szkolnictwa wyższego do zaspokajania potrzeb Europy uzależniona jest od odpowiednich zasobów ludzkich i finansowych oraz od skutecznie stosowanych środków zachęty i nagradzania. W większości państw członkowskich UE szkolnictwo wyższe w dalszym ciągu finansowane jest przede wszystkim przez rządy, i to one we wszystkich przypadkach odgrywają kluczową rolę w **określaniu środków zachęty, celów i norm jakości** dla systemu szkolnictwa wyższego w ujęciu całościowym.

Nowe działania, do których wzywa się szkolnictwo wyższe, oznaczają, że z punktu widzenia rządów i instytucji szkolnictwa wyższego trudniejsze staje się określenie optymalnych sposobów **ukierunkowania i zrównoważenia inwestycji**. Jedną z kwestii jest to, czy do finansowania szkolnictwa wyższego można i powinno się w większym stopniu wykorzystać środki prywatne. Kolejną kwestią jest to, jak tworzyć systemy finansowania zachęcające szkolnictwo wyższe do odpowiadania na potrzeby społeczeństwa, oraz do łączenia celów skuteczności, równości edukacyjnej i wydajności. Wiele państw członkowskich testuje formy finansowania uzależnionego od wyników oraz umowy instytucjonalne określające cele, które zostaną zrealizowane przez poszczególne instytucje szkolnictwa wyższego w zamian za środki publiczne. Choć wstępne rezultaty tych działań są obiecujące, to wyzwaniem jest określenie odpowiednio szerokich wskaźników do oceny postępów.

Oprócz środków strukturalnych w ramach ogólnego systemu finansowania niektóre kraje wprowadzają ukierunkowane środki zachęty w celu ulepszenia określonych aspektów szkolnictwa wyższego. W celu zwiększenia **prestiżu i form nagradzania związanych z nauczaniem wysokiej jakości** w niektórych krajach wprowadzono nowe formy stypendiów dla pracowników dydaktycznych oraz ramy doskonałości dydaktycznej. Celem innych inicjatyw jest wzmocnienie relacji pomiędzy nauczaniem a badaniami naukowymi poprzez lepszą integrację ram jakości i systemów finansowania³⁰. Inicjatywy z zakresu finansowania są również wykorzystywane do budowania powiązań pomiędzy instytucjami szkolnictwa wyższego a partnerami zewnętrznymi, promowania nauczania opartego na badaniach naukowych, wsparcia kształcenia interdyscyplinarnego i interdyscyplinarnych badań naukowych oraz do wprowadzania praktycznych innowacji w warunkach sali wykładowej.

Choć instytucje szkolnictwa wyższego działają w ramach tworzonych przez organy publiczne (finansowanie, akredytacja, zapewnianie jakości), to zasadniczy wpływ ma alokacja zasobów i tworzenie zachęt *wewnątrz* samych instytucji. Dobre kierowanie instytucjami oraz

³⁰ W niektórych systemach finansowania wykorzystanie badań naukowych w nauczaniu jest jednym z kryteriów naboru

skuteczność **wewnętrznej współpracy i gospodarki zasobami** stają się coraz bardziej istotne w kontekście rozbudowy zakresu zadań instytucji i większego nacisku na pomiar i prezentację wyników.

Komisja zamierza:

15. Przeprowadzić **przegląd struktur finansowania, środków zachęty i nagradzania stosowanych w odniesieniu do systemów szkolnictwa wyższego**, we współpracy z OECD, a także dalej rozwijać program **wzajemnego doradztwa dla państw członkowskich UE** w zakresie dobrego planowania środków zachęty i finansowania w obszarze szkolnictwa wyższego.
16. Zadbać o to, by naukowcy byli zachęceni do realizowania zadań dydaktycznych lub odbywania szkoleń przygotowujących do tego celu, co ma stanowić integralną część działań „Maria Skłodowska-Curie”.

3. USPRAWNIENIE UNIJNEGO WSPARCIA DLA SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

Warunkiem osiągnięcia postępów jest lepsza koordynacja unijnych działań i finansowania...

Omawiane tu priorytety obrazują stopień, w jakim role szkolnictwa wyższego w obszarach kształcenia, badań naukowych, społeczeństwa i innowacji – czterech elementów helisy wiedzy – są ze sobą powiązane³¹. Aby zapewnić skuteczność funkcjonowania systemów szkolnictwa wyższego, powiązania takie muszą być uznawane i wzmacnianie w strategiach poszczególnych instytucji szkolnictwa wyższego, w krajowej i regionalnej polityce dotyczącej szkolnictwa wyższego, a także w ramach różnych działań podejmowanych przez UE.

...w celu zapewnienia wiedzy przydatnej w kształtowaniu polityki i w praktyce

Zapewniając porównywalność pomiaru wyników polityk, systemów i poszczególnych instytucji szkolnictwa wyższego, UE ułatwia poznanie elementów, które się sprawdzają. Może to posłużyć jako impuls do dyskusji w ramach krajowych systemów i instytucji, a także zapewnić bazę do wyszukiwania lepszych rozwiązań dla określonych problemów.

W celu konsolidacji i ulepszenia procesu gromadzenia wiedzy na temat szkolnictwa wyższego Komisja zamierza:

17. Zoptimalizować synergię między unijnymi narzędziami służącymi gromadzeniu wiedzy poprzez utworzenie **centrum wiedzy o szkolnictwie wyższym**. Dzięki włączeniu rejestru europejskiego szkolnictwa wyższego (ETER)³², rankingu U-Multirank³³ oraz proponowanego pilotażowego etapu monitorowania losów absolwentów działanie takie poprawi jakość danych, ich porównywalność, proces gromadzenia i wskaźniki oraz

³¹ Zob. omówienie poczwórnej helisy w towarzyszącym dokumencie roboczym służb Komisji

³² https://ec.europa.eu/education/resources/european-tertiary-education-register_pl.

³³ <http://www.umultirank.org/#!/home?trackType=home>.

pozwole wyciągnąć wnioski z wdrożenia dotychczasowych unijnych narzędzi służących gromadzeniu wiedzy na temat szkolnictwa wyższego.

18. Usprawnić pracę **sieci Eurydice** oraz **współpracę Komisji z OECD** i jej państwami członkowskimi w zakresie szkolnictwa wyższego, badań naukowych i innowacji w celu uniknięcia powielania działań i zapewnienia korzyści płynących ze wspólnych prac.

...zapewnienia wykorzystania dostępnych zasobów na inwestycje strategiczne w szkolnictwo wyższe

Oprócz **finansowania w ramach Erasmus+**, na wsparcie dla szkolnictwa wyższego w wielu częściach UE, szczególnie w regionach słabiej rozwiniętych, przyznawane są znaczne środki z **europejskich funduszy strukturalnych i inwestycyjnych**³⁴. Ważnym elementem obecnej strategii Komisji mającej umożliwić instytucjom szkolnictwa wyższego optymalizację tych zasobów poprzez zwiększenie ich wpływu na gospodarkę regionalną i zdolności innowacyjne jest projekt HESS³⁵. Do celów pozyskiwania prywatnych inwestycji w określone działania szkolnictwa wyższego, które oferują dobre perspektywy rentowności, lecz odstraszały tradycyjnych kredytodawców z sektora prywatnego, zaczęto również wykorzystywać **Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych (EFIS)**.

...i promowania międzynarodowej współpracy, wymiany i mobilności w celu podniesienia poziomu jakości

W ramach własnych działań Komisja dąży do zapewnienia wymiany i jak najszerzego stosowania dobrych praktyk i najnowszych osiągnięć w dziedzinie kształcenia, badań naukowych i innowacji w kontekście europejskim i globalnym. Motorem **międzynarodowego obiegu pomysłów** jest **współpraca** pomiędzy studentami, naukowcami, pracownikami akademickimi, instytucjami i rządami, fizyczna **mobilność** osób oraz wsparcie dla „internacjonalizacji na miejscu” w ramach europejskich instytucji szkolnictwa wyższego. To z kolei umożliwia instytucjom większą otwartość na świat i hamowanie drenażu mózgów.

Unijne programy na rzecz szkolnictwa wyższego i badań naukowych w coraz większym stopniu koncentrują się na współpracy międzynarodowej, odzwierciedlającej zakres wiedzy fachowej koniecznej do podejmowania złożonych wyzwań globalnych. Komisja zamierza w dalszym ciągu ułatwiać mobilność studentów i pracowników akademickich, dbając o to, by państwa członkowskie wdrażały przekształconą wersję dyrektywy w sprawie studentów i naukowców³⁶, oraz promując elektroniczną wymianę danych pomiędzy europejskimi instytucjami szkolnictwa wyższego a mobilnymi studentami i pracownikami akademickimi. W związku z konferencją ministerialną w sprawie procesu bolońskiego w 2018 r. Komisja zaprosi również państwa członkowskie do dyskusji na temat kierunków przyszłej współpracy w ramach europejskiego obszaru szkolnictwa wyższego.

³⁴ Ze środków funduszy strukturalnych i inwestycyjnych na szkolnictwo wyższe i publiczną infrastrukturę naukowo-badawczą przyznano do 2020 r. blisko 13 mld EUR

³⁵ „Szkolnictwo wyższe na rzecz inteligentnej specjalizacji”.

³⁶ Dyrektywa (UE) 2016/801

W kontekście przygotowań do **kolejnego wieloletniego budżetu UE** Komisja będzie wspólnie z państwami członkowskimi analizować przyszłość wspólnych celów unijnych w obszarach kształcenia, badań naukowych i innowacji oraz dążyć do wzmocnienia współpracy w tych obszarach jako podstawy do realizacji celów określonych w niniejszym komunikacie.

Komisja zamierza:

19. Uprościć mobilność studentów poprzez dalsze wykorzystanie istniejących projektów Erasmus³⁷ w zakresie **elektronicznej wymiany danych studenckich** oraz zbadać celowość wprowadzenia **systemów elektronicznej identyfikacji studentów** dla umożliwienia transgranicznego dostępu do serwisów i danych studenckich.
20. Zainicjować dyskusję z państwami członkowskimi jako zainteresowanymi podmiotami, w ramach **przeglądu śródkresowego programu Erasmus+**, na temat skutecznego wsparcia dla studentów, pracowników akademickich, instytucji i systemów szkolnictwa wyższego.

4. WNIOSKI I DALSZE DZIAŁANIA

Warunkiem wdrożenia niniejszego odnowionego programu będzie współpraca pomiędzy zainteresowanymi podmiotami w obrębie szkolnictwa wyższego i poza nim. Komisja zamierza zainicjować dialog na temat wdrożenia tych działań oraz w dalszym ciągu współdziałać z zainteresowanymi podmiotami, wraz z państwami członkowskimi, Parlamentem Europejskim, Komitetem Regionów, Europejskim Komitetem Ekonomiczno-Społecznym oraz Grupą Europejskiego Banku Inwestycyjnego w celu realizacji niniejszego programu oraz zapewnienia zgodności z priorytetami obecnych i przyszłych unijnych programów finansowania.

Niniejszy odnowiony program dla szkolnictwa wyższego stanowi część szerszej strategii Komisji, której celem jest zapewnienie wsparcia młodzieży i wzmocnienie europejskiego filaru praw socjalnych. W uzupełnieniu do komunikatu w sprawie rozwoju szkół, doskonałego poziomu nauczania i Europejskiego Korpusu Solidarności, uznaje się w niej istotną rolę szkolnictwa wyższego w budowaniu fundamentów zamożnego, integracyjnego, demokratycznego społeczeństwa. Realizując niniejszy program, Komisja, państwa członkowskie i zainteresowane podmioty muszą pamiętać o powyższym ostatecznym celu.

³⁷

<https://www.erasmuswithoutpaper.eu/> , <http://europeanstudentcard.eu/> , <http://www.emrex.eu>